

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-337-350](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-337-350)

УДК 33.06:332.12

JEL Classification: R11; R51; R58

Роман Іванович Щур

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна)

E-mail: roman.shchur@pnu.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>

Ірина Ігорівна Припхан

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри права та публічного управління
ЗВО «Університет Короля Данила» (м. Івано-Франківськ, Україна)

E-mail: iryna.prypchan@ukd.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-9937-6885>

Микола Миколайович Урбанович

аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: m64403132@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0009-0992-2881>

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ВІДНОВЛЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ**

Стаття присвячена обґрунтуванню ефективності використання існуючих та нових фінансових інструментів відновлення і розвитку територіальних громад (ТГ) України. Досліджено науково-теоретичні підходи до структуризації фінансових інструментів розвитку ТГ. Зазначено, що в умовах виникнення диспропорцій у соціально-економічному розвитку ТГ, значних руйнувань місцевої економіки й об'єктів критичної інфраструктури, вимушеної міграції мешканців або прийняття громадою внутрішньо переміщених осіб необхідно обґрунтування можливостей залучення нових та ефективності використання існуючих фінансових інструментів відновлення та розвитку ТГ. Здійснено структуризацію існуючих і нових фінансових інструментів відновлення та розвитку територіальних громад. Виокремлено фінансові інструменти бюджетної підтримки, інструменти оподаткування, позики, інвестування, фінансування розмінування ТГ, цифрові фінансові інструменти. Проведено аналіз показників ефективності використання зазначених інструментів.

Ключові слова: фінансові інструменти; територіальні громади; податки, податкові надходження; відновлення; розвиток; інвестиції; цифровізація; партнерство.

Рис.: 1. Табл.: 3. Бібл.: 21.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення, впровадження воєнного стану призвело до гальмування розпочатих до війни реформ місцевого самоврядування. В умовах руйнування місцевої економіки, інфраструктури ТГ, виникнення низки соціальних та екологічних проблем необхідно впроваджувати заходи, спрямовані на посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування. Досягнення останньої потребує дослідження ефективності використання існуючих і нових фінансових інструментів розвитку ТГ. Саме цим і зумовлена актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Є значна кількість наукових праць, присвячених дослідженню існуючих фінансових інструментів розвитку територіальних громад та впровадженню нових інструментів в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови ТГ.

О. П. Демченко серед основних інструментів фінансової підтримки територіальних громад визначає дотації і субвенції, визначені в Бюджетному кодексі України. При цьому, на думку авторки, фінансовими інструментами розвитку ТГ є субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій; на формування відповідної інфраструктури об'єднаних територіальних громад; на виконання інвестиційних проєктів [1].

А. Ю. Мунько під фінансовими інструментами розуміє «інструменти, які мають потенціал для підвищення ефективності бюджетних програм органів місцевого самоврядування» і зазначає, що «у конкретних сферах вони ефективніші, ніж гранти чи субвенції з державного бюджету» [2].

У роботі [3] проведена структуризація фінансових інструментів розвитку ТГ, яка включає їх поділ на:

- інвестиційні і кредитні інструменти – інструменти здійснення запозичень на рівні громади; інструменти інноваційного та інвестиційного фінансового забезпечення;

- бюджетні інструменти – інструменти управління соціально-економічним розвитком; оподаткування; формування муніципальних закупівель; реалізації державної політики у сфері розвитку ТГ.

На думку авторів роботи [4], фінансовими інструментами державної підтримки територіальних громад виступають місцевий розвиток, інтегровані територіальні інвестиції, «зелені» облігації. При цьому зазначено, що субвенції, дотації, кошти державного фонду регіонального розвитку, передання об'єктів державної власності в комунальну власність, отримання міжнародної технічної і фінансової допомоги є формами державної підтримки ТГ.

А. Л. Дубовик, досліджуючи небюджетні фінансові інструменти розвитку ТГ, серед останніх виділяє гранти, інвестиції, публічно-приватне партнерство, краудфандинг, муніципальні облігації, мікрофінансування та кредитні спілки, фінансування через створення інкубаторів і технопарків [5].

Т. А. Коляда, Ю. В. Прозоров [6] вказують на необхідність у післявоєнному відновленні ТГ, враховуючи перспективи цифрової трансформації, використовувати новітні цифрові фінансові інструменти. При цьому авторами обґрунтовано доцільність використання податкових, боргових, інвестиційних інструментів, нових інструментів фінансового ринку, а також цифрових технологій та інструментів. Наголошено, що в сучасних умовах потрібно використовувати фінансові інструменти креативної економіки, які поділяються на:

- прямі – гранти, субсидії, пільгові та бюджетні кредити, інвестиції;

– непрямі – державно-приватне партнерство, державна фінансова підтримка розвитку креативного сектору через Фонд стартапів та податкові стимули [6; 7].

У роботі [8] проведено узагальнення джерел та інструментів формування фінансових ресурсів на місцевому рівні. Вказано на ключову роль податкових надходжень у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Зазначено, що в умовах впровадження воєнного стану та повоєнного відновлення місцевої економіки набувають актуальності такі фінансові інструменти, як публічно-приватне партнерство, муніципальні облігації, особливо їхня роль зростає при здійсненні фінансування у великі інфраструктурні проекти. Однак саме міжнародна допомога, іноземні інвестиції та краудфандинг у майбутньому будуть пріоритетними для забезпечення відновлення, подальшого розвитку та забезпечення фінансової стабільності муніципалітетів.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. У наведених вище наукових працях дається ґрунтовний науково-теоретичний аналіз можливостей використання тих чи інших фінансових інструментів для забезпечення відновлення і розвитку ТГ. На наш погляд, подальших досліджень потребує обґрунтування можливостей залучення та ефективності використання існуючих і нових фінансових інструментів на рівні ТГ, враховуючи їхні диспропорції в соціально-економічному розвитку, обсяги руйнувань, обсяг коштів, необхідних для відновлення, тенденції вимушеної міграції мешканців або прийняття громадою внутрішньо переміщених осіб, екологічні проблеми тощо.

Мета статті полягає в обґрунтуванні ефективності використання існуючих і нових фінансових інструментів відновлення і розвитку ТГ.

Виклад основного матеріалу. На основі розглянутих вище підходів науковців до узагальнення і систематизації фінансових інструментів розвитку ТГ проведемо аналіз ефективності їх використання, використовуючи великий масив статистичних даних.

Після впровадження воєнного стану в Україні були внесені суттєві зміни в нормативно-законодавчу базу функціонування і розвитку ТГ, особливо в напрямку забезпечення їх відновлення після нанесених країною агресором руйнувань і збитків. Удосконалено положення Бюджетного і Податкового кодексів, прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [9], у якому зауважено на необхідності розроблення планів відновлення та розвитку ТГ, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.

Формування зазначених планів потребує чіткого визначення суми збитків і руйнувань, нанесених ТГ. Для оцінки останніх впроваджені Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федера-

ції», «Про затвердження Порядку виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд», «Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна».

У прийнятій у травні 2022 р. Міністерством аграрної політики та продовольства України Методики визначення шкоди та збитків, завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації [10], зазначено, що відповідальними за їх визначення є обласні та Київська міська державні адміністрації, а в період впровадження воєнного стану – військові адміністрації.

Методика визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, прийнята в жовтні 2002 р. Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України. У цій Методиці зазначено, що збитки, завдані природним територіям та об'єктам внаслідок їх пошкодження чи знищення, визначає комісія, до складу якої входять представники місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, адміністрації територій, яким заподіяні збитки, представники територіальних органів Держгеокадастру, представники Держекоінспекції та її територіальних органів, місцевих фінансових органів, органів з питань містобудування та архітектури, правоохоронних органів [11].

Також у жовтні 2022 р. Міністерством економіки України та Фондом державного майна України була прийнята Методика визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності [12].

Суттєву допомогу ТГ в наданні аналітичних даних, оцінці збитків, оцінювання руйнувань для розробки стратегічних планів відновлення та визначення необхідної суми фінансової підтримки отримують від проєкту RebuildUA. Зазначений проєкт спрямований саме на допомогу у відбудові економіки й інфраструктури як України загалом, так і окремих ТГ [13].

Проаналізуємо фінансові інструменти відновлення і розвитку, які використовують ТГ України та проведемо обґрунтування ефективності їх використання (табл. 1).

Розглянемо кожний із наведених у табл. 1 фінансових інструментів окремо. Інструменти бюджетної підтримки включають видатки державного бюджету на відновлення ТГ у формі бюджетних інвестицій, пільгових програм державного кредитування малого і середнього бізнесу ТГ, надання преференцій органам місцевого самоврядування для підвищення привабливості громад для інвесторів тощо. При цьому для розвитку місцевого бізнесу, за-

лучення інвесторів ТГ також можуть надавати різноманітні місцеві преференції у вигляді зниження або звільнення від сплати місцевих податків і зборів, зниження плати за користування комунальним майном та ін.

Таблиця 1

Фінансові інструменти відновлення і розвитку ТГ

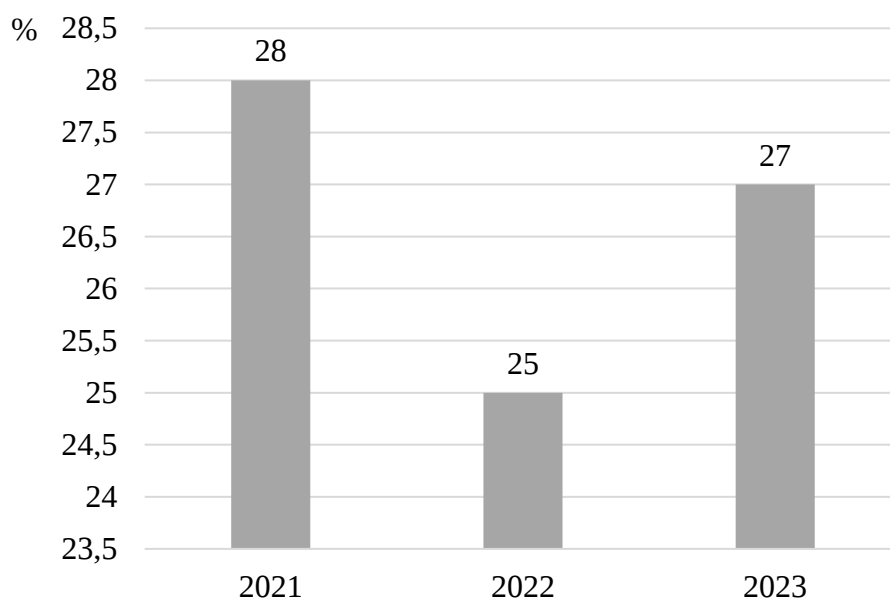
Види фінансових інструментів	Складові фінансових інструментів	Розпорядники коштів та відповідальні особи за їх використання, кредитори, інвестори
Інструменти бюджетної підтримки	Видатки державного бюджету на відновлення ТГ	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України
	Офіційні трансферти	Міністерство фінансів України, розпорядники бюджетних коштів
Інструменти оподаткування	Податкові надходження до дохідної частини бюджетів ТГ (загальнодержавні і місцеві податки і збори)	Органи місцевого самоврядування, місцеві фінансові органи
Інструменти позики	Зовнішні кредити	Європейський банк реконструкції і розвитку, Європейський інвестиційний банк, НЕФКО
	Внутрішні кредити	Міністерство фінансів України, АТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ «Державний ощадний банк України», АБ «Укргазбанк», АТ «Таскомбанк», АТ «Сенс Банк»
Інструменти інвестування	Прямі іноземні інвестиції	Уряди іноземних країн, ЄС, Європейський інвестиційний банк, іноземні інвестори – юридичні і фізичні особи
	Внутрішні інвестиції	Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Міністерство розвитку громад та територій України, Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України
Інструменти фінансування розмінування ТГ	Випуск облігацій місцевої позики, Фронтальне фінансування	Донорські організації
Цифрові фінансові інструменти	Краудфандингові онлайн-платформи; Платформи фіксації збитків і руйнувань; Цифрова партисипація; Цифрові інструменти соціального захисту місцевих мешканців та ВПО	Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство розвитку громад та територій, органи місцевого самоврядування

Джерело: складено авторами на основі [3; 6; 14-19].

У 2024 р. заплановані видатки державного бюджету на відновлення ТГ становили:

- 4,5 млрд грн у вигляді субвенції місцевим бюджетам на реалізації «Програми з відновлення України»;
- 3,2 млрд грн на програму «Підтримка швидкого відновлення України»;
- 2,3 млрд грн субвенції на відновлення об'єктів критичної інфраструктури;
- 331 млн грн – субвенція на реалізацію проєкту «Ремонт житла для відновлення прав і можливостей людей»;
- 16 млн грн на відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення («RELINC») [20].

Частка міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету в бюджетах ТГ наведена на рис. 1.

*Рис. 1. Частка міжбюджетних трансфертів
із Державного бюджету в бюджетах ТГ*

Джерело: складено авторами на основі [21; 22].

Стосовно інструментів оподаткування ефективність їх використання можемо оцінити на основі аналізу статистичних даних, наведених у табл. 2.

Як видно з наведених у табл. 2 даних, лівову частку в структурі податкових надходжень займає податок на доходи фізичних осіб, який є загальнодержавним і передається на місцевій рівень у затверджених Бюджетним кодексом України розмірах. Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб за 2023 рік зріс на 17,2 млрд грн на, або 6,3 % у порівнянні з 2022 роком. Серед місцевих податків і зборів найбільшу питому вагу займає єдиний податок, надходження від якого у 2023 р. збільшилися на 8,6 млрд грн, або 18,2 %. Також суттєве зростання спостерігалось і щодо інших податків, що формують дохідну частину місцевих бюджетів.

Таблиця 2

Податкові надходження місцевих бюджетів млрд грн

Податки	Рік		
	2021	2022	2023
Загальнодержавні податки і збори			
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО)	212,2	272,2	289,4
Податок на прибуток підприємств приватного сектору економіки	15,8	12,2	14,5
Акцизний податок	17,8	13,1	22,4
Місцеві податки і збори			
Єдиний податок	46,2	47,2	55,8
Плата за землю	35,3	29,6	34,5
Податок на нерухоме майно	7,8	7,1	9,1
Інші	13,2	13,4	16,1

Джерело: складено авторами на основі [21; 22].

Органи місцевого самоврядування не тільки виступають гарантами по кредитах, які беруть комунальні підприємства, але і самі здійснюють місцеві запозичення. У 2023 р. зовнішній кредит по лінії Європейського банку реконструкції і розвитку на суму 25 млн євро отримала Дніпровська міська рада. Внутрішні кредити по лінії Міністерства фінансів України, АТ «Державний експортно-імпортний банк України», АТ «Державний ощадний банк України» отримали Луцька, Запорізька, Тернопільська, Кам'янська, Новомосковська, Житомирська міські ради. При цьому тільки дві міські ради, а саме Новомосковська і Запорізька залучили кредитні ресурси в гривні, для інших рад валютою запозичення стало євро [21; 22].

У 2022 р. місцеві внутрішні запозичення по лінії АТ «Державний експортно-імпортний банк України», ПАТ АБ «Укргазбанк» здійснила тільки Дніпровська міська рада, зовнішні кредити від Європейського банку реконструкції і розвитку отримала Львівська міська рада. У довоєнному 2021 р. зовнішні кредити місцеві ради залучали по лінії Європейського інвестиційного банку та Північної екологічної фінансової корпорації (НЕФКО).

У 2024 р. активізувалася роль міжнародних фінансових організацій у наданні грантової допомоги на реалізацію інвестиційних проєктів на рівні ТГ. У жовтні 2024 р. була підписана грантова та проєктно-імплементаційна угода між Кредитною установою для відбудови (KfW), Чернівецькою міською радою та КП «Чернівціводоканал» в рамках реалізації проєкту «Розвиток муніципальної інфраструктури. Стадія II», який передбачає фінансування в розмірі 19,75 млн євро. НЕФКО у вересні 2024 р. надало 7,2 млн євро на реалізацію інвестиційного проєкту реконструкції системи водопостачання Корабельного району м. Миколаєва [23].

Проаналізуємо обсяг капітальних видатків ТГ, які спрямовуються на фінансове забезпечення розвитку їх інвестиційної та інноваційної діяльності (див. табл. 3).

Таблиця 3

Обсяг капітальних видатків за видами бюджетів ТГ

Види бюджетів ТГ	Роки		
	2021	2022	2023
Бюджети міст	49,2	24,7	68,1
Бюджети селищ	7,0	3,2	13,8
Бюджети сіл	7,2	3,1	13,0

Джерело: складено автором на основі [21; 22].

Як видно з наведених у табл. 3 даних, після суттєвого скорочення капітальних видатків за усіма видами бюджетів ТГ у 2022 році, уже за підсумками 2023 р. спостерігається тенденція до зростання зазначених видатків, особливо на рівні бюджетів міст.

Для покращення інвестиційної привабливості територіальних громад в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів на їх відновлення і розвиток автори роботи [24] пропонують використовувати інструменти фінансового інжинірингу, серед яких цікавими, на наш погляд, є інструменти гендерно орієнтованого, партисипативного бюджетування; інструменти формування муніципальних замовлень; інструменти здійснення місцевих запозичень; інструменти інновативності фінансового забезпечення ТГ.

Згідно з наведеними в табл. 1 фінансових інструментів відновлення і розвитку, новим є інструмент фінансування розмінування ТГ, необхідність використання якого на рівні громад з'явилася в період повномасштабного вторгнення. Як зазначається в дослідженні [16], розмінування територій за оцінками Світового банку буде потребувати понад 37 млрд дол. і може зайняти десятки років. Серед інноваційних інструментів фінансування витрат на розмінування у зазначеному дослідженні вказано тематичні облігації, фронтальне фінансування, публічно-приватне партнерство, формування фондів сталого розвитку.

В умовах розвитку цифрової економіки, впровадження штучного інтелекту в усі сфери економічної діяльності, процес відновлення і розвитку ТГ потребує розширення меж використання цифрових фінансових інструментів, а саме краудфандингових онлайн-платформ, платформ фіксації збитків і руйнувань, цифрової партисипації, цифрових інструментів соціального захисту місцевих мешканців та ВПО, що буде сприяти відкритості і прозорості формування та використання фінансових ресурсів на рівні ТГ, а також зменшенню корупційної складової.

Висновки та пропозиції. В умовах війни та повоєнного відновлення ТГ потребують впровадження нових та трансформації існуючих підходів до використання фінансових інструментів їх подальшого розвитку. Серед наведених в статті фінансових інструментів, враховуючи сучасний стан соціально-економічного розвитку ТГ, найбільш ефективними, на наш погляд, є

інструменти інвестування, інструменти фінансування розмінування та цифрові фінансові інструменти. Відновлення і розвиток ТГ в умовах війни потребує переходу місцевої економіки на інвестиційно-інноваційну модель розвитку. Для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій необхідно на рівні ТГ розробляти інвестиційні карти та інвестиційні проєкти в інтерактивному форматі, які допоможуть потенційним інвесторам дізнатися про наявні інвестиційні можливості та перспективи розвитку громад на основі використання їхнього ресурсного потенціалу, специфічних особливостей функціонування, можливостей розвитку транскордонного, міжрегіонального та міжтериторіального співробітництва. Також збільшення кола інвесторів потребує розвитку міжнародного муніципального партнерства та приватно-муніципального партнерства, що сприятиме залученню інвестицій не тільки на відновлення і розвиток ТГ, але й на проведення робіт з розмінування територій, особливо земель сільськогосподарського призначення; розвитку інтернет-інфраструктури та її програмного забезпечення.

Останній напрямок тісно пов'язаний з впровадженням цифрових фінансових інструментів, широке застосування яких потребує, перш за все, розвитку фінансової, інформаційної та цифрової інфраструктури ТГ. Значна кількість громад України не має доступу до швидкісного інтернету і, зрозуміло, не може використовувати усі переваги застосування цифрових фінансових інструментів для вирішення місцевих проблем, пошуку потенційних інвесторів шляхом виходу на краудфандингові платформи, цифровізації процесу оцінки збитків та руйнувань та надання соціальної допомоги як мешканцям громад, так і ВПО.

Впровадження розглянутих вище фінансових інструментів дасть змогу покращити фінансову спроможність ТГ, залучити не тільки інвесторів, кредиторів, але й мешканців громад до вирішення соціально-економічних проблем їх відновлення та подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Демченко О. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад / О. Демченко // Економіка та суспільство. – 2021. – № 27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-6>.
2. Мунько А. Сучасні фінансові інструменти розвитку громад: відхід від бюджетного патерналізму / А. Мунько // Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування». – 2023. – № 3. – С. 129–134. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-3.17>.
3. Щур Р. І. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад в умовах децентралізації / Р. І. Щур, І. І. Плєць, М. М. Урбанович // Науковий вісник Полісся. – 2024. – № 1(28). – С. 187–207. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1\(28\)-187-207](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-187-207).
4. Фінансова спроможність територіальних громад: європейський досвід і кейс України / Н. Орлова, О. Дегтяр, О. Козирєва, А. Шаповалова, С. Приказка // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. – 2021. – № 4(31). – С. 516–526. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v4i31.191006>.
5. Дубовик А. Л. Небюджетні фінансові інструменти розвитку територіальних громад: види та шляхи застосування / А. Л. Дубовик // Інвестиції: практика та досвід. – 2024. – № 12. – С. 209–213. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.209>.

6. Коляда Т. А. Новітні цифрові фінансові інструменти: сутність і перспективи використання при відбудові постраждалих територіальних громад України / Т. А. Коляда, Ю. В. Прозоров // Проблеми економіки. – 2024. – № 2. – С. 247–253. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-247-253>.

7. Креативна економіка: нова економічна епоха XXI ст. Концепт креативної економіки «Глобальні тренди, потенціал та перспективи розвитку креативної економіки в Україні» [Електронний ресурс] // Центр розвитку креативної економіки. – 2021. – Режим доступу: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf.

8. Ступницький О. І. Відновлення України: фінансові ресурси і інструменти відбудови та розвитку територіальних громад [Електронний ресурс] / Т. А. Коляда, Ю. В. Прозоров // Українська школа міжнародного інноваційного підприємництва, права і комунікацій, Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Шевченка. – Київ, 2023. – Режим доступу: <https://www.iir.edu.ua>.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій [Електронний ресурс]: Закон України від 9 липня 2022 року № 2389-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

10. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків завданих земельному фонду України внаслідок збройної агресії Російської Федерації [Електронний ресурс]: Наказ міністерства аграрної політики та продовольства України від 18.05.2022 № 295. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-22#Text>.

11. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації [Електронний ресурс]: Наказ міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13.10.2022 № 424. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1416-22#Text>.

12. Про затвердження Методики визначення шкоди та обсягу збитків, завданих підприємствам, установам та організаціям усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації, а також упущеної вигоди від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності [Електронний ресурс]: Наказ міністерства економіки України Фонду державного майна України від 18.10.2022 № 3904/1223. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>.

13. RebuildUA [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://rebuildua.net>.

14. Парубець О. М. Цифрові інструменти управління місцевими фінансовими ресурсами / О. М. Парубець // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2023. – № 4(36). – С. 225–237. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-225-237](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-225-237).

15. Жаліло Я. А. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України: аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.]. Київ: НІСД, 2023. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2023.09>.

16. Перспективні інструменти фінансування EOD в Україні. Юридична фірма DLF attorneys-at-law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dlf.ua/ua/perspektivni-instrumenti-finansuvannya-eod-v-ukrayini>.

17. Melnyk V. Peculiarities of forming total revenues of united territorial communities in Ukraine under current conditions of transforming the system of public finances / V. Melnyk, N. Kriuchkov, R. Shchur // Financial and Credit activity-problems of theory and practice. – 2020. – Vol. 2, Issue 33. – Pp. 215–222. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.206683>.

18. Щур Р. І. Фінанси об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації в Україні: монографія. – Тернопіль: Осава Ю. В. 2019. – 394 с.

19. Щур Р. І. Фінанси територіальних громад: особливості формування в сучасних умовах / Р. І. Щур // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2018. – № 20(3). – С. 162–165.
20. Понад 10 млрд грн бюджетних коштів планується витратити на відбудову у 2024 році. StateWatch [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://statewatch.org.ua/reports>.
21. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>.
22. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.ua/news/17747>.
23. Роль інвестиційних кредитів міжнародних фінансових інститутів у відновленні та відбудові України [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://surl.li/gzwwya>.
24. Парубець О. Використання інструментів фінансового інжинірингу як основи розвитку територіальних громад / О. Парубець, М. Забаштанський // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2022. – № 4(28). – С. 210–216. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4\(28\)-210-216](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4(28)-210-216).

References

1. Demchenko, O. (2021). Finansovi instrumenty rozvytku terytorialnykh hromad [Financial instruments of the development of territorial communities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (27). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-6>.
2. Munko, A. (2023). Suchasni finansovi instrumenty rozvytku hromad: vidkhid vid biudzhetnoho paternalizmu [Modern financial tools for community development: away from budget paternalism]. *Naukovyi visnyk Vinnytskoi akademii bezperervnoi osvity. Seriiia «Ekologhiia. Publichne upravlinnia ta administruvannia» – Scientific Bulletin of Vinnytsia Academy of Continuing Education. Series "Ecology. Public Administration"*, (3), 129–134. <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-3.17>.
3. Shchur, R.I., Plets, I.I., & Urbanovych, M.M. (2024). Finansovi instrumenty rozvytku terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii [Financial instruments for the development of territorial communities under the conditions of decentralization]. *Naukovyi visnyk Polissia – Scientific Bulletin of Polissia*, 1(28), 187–207. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1\(28\)-187-207](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-1(28)-187-207).
4. Orlova, N.S., Diegtiar, O.A., Kozureva, O.V., Shapovalova, A.M. & Prykazka, S.I. (2021). Finansova spromozhnist terytorialnykh hromad: yevropeiskyi dosvid i keis Ukrainy [Financial capacity of territorial communities: european experience and ukrainian case]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky – Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(31), 516–526. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v4i31.191006>.
5. Dubovyk, A. L. (2024). Nebiudzhetni finansovi instrumenty rozvytku terytorialnykh hromad: vydy ta shliakhy zastosuvannia [Non-budgetary financial instruments for the development of territorial communities: types and ways of application]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, (12), 209–213. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.209>.
6. Koliada, T. A., & Prozorov, Y. V. (2024). Novitni tsyfrovi finansovi instrumenty: sutnist i perspektyvy vykorystannia pry vidbudovi postrazhdalikh terytorialnykh hromad Ukrainy. [The Latest Digital Financial Instruments: Essence and Prospects of Use in the Reconstruction of the Affected Territorial Communities of Ukraine]. *Problemy ekonomiky – The problems of economy*, (2), 247–253. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-247-253>.
7. Tsentru rozvytku kreatyvnoi ekonomiky [Center for the Development of Creative Economy]. (2021). Kreatyvna ekonomika: nova ekonomichna epokha 21 st. Kontsept kreatyvnoi ekonomiky «Hlobalni trendy, potentsial ta perspektyvy rozvytku kreatyvnoi ekonomiky v Ukraini» [Creative

economy: a new economic era of the 21st century. The concept of creative economy "Global trends, potential and prospects for the development of the creative economy in Ukraine"]. https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf.

8. Stupnytskyi, O.I., & Shvets, I.Yu. (2023). *Vidnovlennia Ukrainy: finansovi resursy i instrumenty vidbudovy ta rozvytku terytorialnykh hromad [Restoration of Ukraine: financial resources and tools for the reconstruction and development of territorial communities]*. Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Shevchenka. <https://www.iir.edu.ua>.

9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Principles of State Regional Policy and the Policy of Regeneration of Regions and Territories], Law № 2389-IX (June 9, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>.

10. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia shkody ta zbytkiv zavdanykh zemelnomu fondu Ukrainy vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii [On approval of the Methodology for determining damage and losses caused to the land fund of Ukraine as a result of the armed aggression of the Russian Federation], Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine № 295 (May 18, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0586-22#Text>.

11. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh terytoriiam ta ob'ektam pryrodno-zapovidnoho fondu vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii. [On approval of the Methodology for determining damage and losses caused to territories and objects of the nature reserve fund as a result of the armed aggression of the Russian Federation], Order of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine № 424 (Oct 13, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1416-22#Text>.

12. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia shkody ta obsiahu zbytkiv, zavdanykh pidpriemstvom, ustanovam ta orhanizatsiiam usikh form vlasnosti vnaslidok znyshchennia ta poshkodzhennia yikh maina u zviazku iz zbroinoiu ahresiieiu Rosiiskoi Federatsii, a takozh upushchenoi vyhody vid nemozhlyvosti chy pereshkod u provadzhenni hospodarskoi diialnosti. [On approval of the Methodology for determining the damage and extent of losses caused to enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership as a result of the destruction and damage to their property in connection with the armed aggression of the Russian Federation, as well as lost profits from the impossibility or obstacles in conducting economic activities], Order of the Ministry of Economy of Ukraine to the State Property Fund of Ukraine № 3904/1223 (Oct 18, 2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1522-22#Text>.

13. RebuildUA. (n.d.). <https://rebuildua.net>.

14. Parubets, O.M. (2023). Tsyfrovi instrumenty upravlinnia mistsevymy finansovymy resursamy. [Digital tools to manage local financial resources of territorial communities]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, (4(36)), 225–237. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-225-237](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-225-237).

15. Zhalilo, Ya.A., Bakhur, N.V., Holovka, A.A. (2023). *Terytorialno-oriientovani mekhanizmy stymuliuvannia investytsii u povoiennomu vidnovlenni Ukrainy: analit. dop. [Territorially oriented mechanisms for stimulating investments in the post-war reconstruction of Ukraine: analytical supplement]*. NISD. <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep.2023.09>.

16. Perspektyvni instrumenty finansuvannia EOD v Ukraini [Promising EOD financing instruments in Ukraine]. (January 8, 2025). *Law firm DLF attorneys-at-law*. <https://dlf.ua/ua/perspektivni-instrumenti-finansuvannya-eod-v-ukrayini>.

17. Melnyk, V., Kriuchkov, N., Shchur, R. (2020). Peculiarities of forming total revenues of united territorial communities in Ukraine under current conditions of transforming the system of public finances. *Financial and Credit activity-problems of theory and practice*, 2(33), 215–222. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.206683>.

18. Shchur, R.I. (2019). *Finansy obiednanykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii v Ukraini* [Finances of united territorial communities in the conditions of decentralization in Ukraine]. Osadtsa Yu.V.

19. Shchur, R. I. (2018). Finansy terytorial'nykh hromad: osoblyvosti formuvannya v suchasnykh umovakh [Finances of territorial communities: peculiarities of formation in modern conditions]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 20(3), 162–165.

20. Ponad 10 mlrd hrn biudzhetykh koshtiv planuietsia vytratyty na vidbudovu u 2024 rotsi [Over UAH 10 billion of budget funds are planned to be spent on reconstruction in 2024]. (Jan 30, 2024). *StateWatch*. <https://statewatch.org.ua/reports>.

21. Ofitsiyni sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). <https://www.mof.gov.ua/uk>.

22. Analiz mistsevykh biudzhetyv za 2023 rik [Analysis of local budgets for 2023]. (March 01, 2024). *Detsentralizatsiia – Decentralization*. <https://decentralization.ua/news/17747>.

23. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen* [National Institute for Strategic Studies]. (December 11, 2024). Rol investytsiinykh kredytiv mizhnarodnykh finansovykh instytutiv u vidnovlenni ta vidbudovi Ukrainy [The role of investment loans from international financial institutions in the recovery and reconstruction of Ukraine]. <http://surl.li/gzwwya>.

24. Parubets, O., & Zabashtanskyi, M. (2022). Vykorystannia instrumentiv finansovoho inzhynirynhu yak osnovy rozvytku terytorialnykh hromad. [Use of financial engineering tools as a basis for the development of territorial communities]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and Prospects of Economics and Management*, (4(28)), 210–216. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4\(28\)-210-216](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-4(28)-210-216).

Отримано 26.01.2025

UDC 33.06:332.12

Roman Shchur

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
E-mail: roman.shchur@pnu.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9945-3939>

Iryna Pryphan

PhD in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Law and Public Administration
King Danylo University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
E-mail: iryna.prypkhan@ukd.edu.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-9737-6885>

Mykola Urbanovich

Postgraduate Student, Department of Finance, Banking and Insurance
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)
E-mail: m64403132@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0009-0009-0992-2881>

RESEARCH OF EFFICIENT USE OF FINANCIAL INSTRUMENTS FOR RESTORATION AND DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES OF UKRAINE

The article is devoted to substantiating efficient use of existing and new financial instruments for restoration and development of territorial communities (TCs) in Ukraine. Scientific and theoretical approaches to structuring financial instruments for development of TC are investigated. It is noted that in

the context of imbalances in socio-economic development of TCs, significant destruction of the local economy and critical infrastructure, forced migration of residents or acceptance of internally displaced persons by the community, it is necessary to substantiate possibilities of attracting new and effective use of existing financial instruments for restoration and development of TCs. Existing and new financial instruments for restoration and development of territorial communities were structured. Financial instruments of budgetary support, taxation instruments, loans, investments, financing of mine clearance, and digital financial instruments are highlighted. The analysis of efficiency indicators of using these instruments is carried out.

It is indicated that, given current state of socio-economic development of the TG, the most effective are investment instruments, demining financing instruments and digital financial instruments. To attract domestic and foreign investment, it is necessary to develop investment maps and investment projects in interactive format at the ATC level to help potential investors learn about available investment opportunities and community development prospects. Increasing the number of investors requires development of international municipal partnerships and private-municipal partnerships. Widespread use of digital financial instruments requires, first and foremost, development of the financial, information and digital infrastructure of the TCs.

Implementation of financial instruments discussed in this article will improve financial capacity of TCs, involve not only investors and creditors but also community residents in solving socio-economic problems of their recovery and further development.

Keywords: financial instruments; territorial communities; restoration; development; investments, digitalization, partnership.

Fig.: 1. Table: 3. References: 21.